

הלכות ברכת הפירות - I

נטחנו או נמעכו

ברכות לו, א

קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו ... אית ליה עלויא אחרינא בפת (הלכך יצא מכלל פרי ולכלל דרך אכילתו לא בא, רש"י), וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכין עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל (נראה דלא מיירי בקמחא ממש דאם כן, לא שייכא ביה ברכה דבורא פרי האדמה, אלא מיירי בקמחא שקורין אישקלא"טיר או בקמח שעושין משבולת שועל שמייבשין בתנור, תוס').

ברכות לח, א

תמרי ועבדינהו טרימא (כל דבר הכתוש קצת ואינו מרוסק, רש"י) מברכין עלוייהו בורא פרי העץ. מאי טעמא, במלתייהו קיימי כדמעיקרא.

יומא פא, ב

יומא פא, ב (האי המלתא (שמפטמים בשמים כתושים בדבש, רש"י) ... מברכין עליה בורא פרי האדמה).

שו"ע סי' רח

ח על פת דוחן ופליז"ו או של שאר מיני קטניות מברך שהכל ואחריו בורא נפשות.

שוע"ר סי' רב

יז ולסברא האחרונה, מה שמברכים על פת קטניות שהכל נהיה בדברו ... זהו מפני שהפת נשתנה ויצא מתורת פרי לגמרי יותר משינוי קמח או פירות הנימוחים או הנטחנים והנכתשים ביותר.

סדר ברכת הנהנין פ"ז

(כב) תמרים שמיעכם ביד והוציא גרעיניהם ועשה מהם עיסה וכן כל כיוצא בהם משאר פירות, אף על פי שאין דרכם בכך לא נשתנית ברכתם ומברך עליהם בורא פרי העץ, הואיל ולא נשתנה תארום לגמרי. ואין דומין לחיטים שנטחנו ברחיים שאף שלא נטחנו דק דק כקמח גמור אלא יש בהן טעם חטים וראוין לאכילה קצת חיון אף על פי כן אין מברכין עליהן בורא פרי האדמה אלא שהכל נהיה בדברו (וכן כיוצא בהן בשל קטניות אפילו מבושלים) (שקורין גרופי"ן של מלך), לפי שנשתנה תואר החיטים לגמרי בטחינתם אף על פי שלא נטחנו דק דק כקמח גמור, מה שאין כן בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו, עדיין תואר פרי עליהם.

אבל אגוז שכתשו ביותר עד שאינו ניכר במהותו ותוארו, וכן שומשמין שטחן היטב, מברך עליהם שהכל נהיה בדברו, הואיל ואין דרכם בכך. אבל דבר שדרכו בכך, כגון זנגביל ובשמים שחוקים ומעורבים עם צוקער או מרוקחים בדבש, לא נשתנית ברכתם. וכן ורדים וכיוצא בהם מפירות שדרך אכילתן הוא לחתכם דק דק ולטגנם, מברך עליהם ברכתם אפילו כתושים ביותר עד שאין ניכר תארום כלל, לפי שגם זה הוא דרך אכילתן.

(כג) וכן פירות מבושלים או מטוגנים שנמוחו על ידי הבישול, כגון גודגדניות מטוגנים שקורין (פאווידל"א) ונשתנה מהותם ותארום, הואיל ואין זו דרך אכילתם מברך עליהם שהכל נהיה בדברו. אבל אם לא נמוחו לגמרי בבישולם רק שנתרסקו ונתמעכו ועדיין ממשן קיים וניכר מהותם ותארום, לא נשתנית ברכתם אף על פי שאין זו דרך אכילתם.

(כד) ויש אומרים שאפילו פירות שנימוחו לגמרי בבישול או שכתשו ביותר עד שאין מהותם ותוארום ניכר כלל לא נשתנית ברכתם, בין חיון בין מבושלים, אם לא נשתנו לגריעותא, ואע"פ שאין דרך אכילתם בכך. ואין דומין לחטים שלא נטחנו דק דק כקמח גמור אלא יש בהם טעם חטים וממשם, ואף על פי כן מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו. לפי שהחטים יש להם עילוי אחר לעשות מהן פת, לפיכך מאחר שנשתנו מברייתם על ידי טחינה ולא הגיעו בשינוי זה למעלתם האחרונה שהיא מעלת הפת, הרי שינויים זה מוציאן ומורידן מתורת פרי שהיתה עליהם קודם שנשתנו. אבל פירות שאין עושין מהם פת, אין שינויים זה שעל ידי כתישה או מיחוי הבישול מוציאם מתורת פרי, אלא אם כן נשתנו לגריעותא בטעמם על ידי בישול, כמו שנתבאר (בפ"ו).

אבל מיני קטניות הואיל ודרך לעשות מהן פת לפעמים, הרי שנויים מברייתם בטחינתם מוציאם מתורת פרי, ואפילו על ידי קצת טחינה או כתישה במכתשת כנהוג בדוחן וכיוצא בו ממיני קטניות שעושין מהם דייסא (שקורין קאשי"ע מגרופי"ן). (אבל לסברא הראשונה אפשר שבכתישה או טחינה מועטת לא נשתנית ברכתם ויש לברך על דייסא זו בורא פרי האדמה, מאחר שזו היא דרך אכילתה). ולענין הלכה, ספק ברכות להקל בדיעבד, אבל לכתחלה מברך שהכל לצאת לדברי הכל.